

УДК (02):159.923.2(477+438)

**Теремко В. І.**

завідувач кафедри видавничої справи та редагування Інституту журналістики Київського національного університету імені Тараса Шевченка, доктор наук із соціальних комунікацій, доцент

## **Книга в українсько-польському дискурсі ідентичності**

*Книга як дискурсивний феномен і її роль в українсько-польському дискурсі ідентичності на шляху обох народів у сьогодення – основні акценти цієї розвідки.*

**Ключові слова:** ідентичність, дискурс ідентичності, дискурсивний потенціал книги, українсько-польський дискурс ідентичності.

Ідентичність як результат внутрішньої роботи (порівняльного самоосягнення) особистості в соціальних контекстах є багатомірним соціокультурним явищем й антропологічною універсалією, комплексною структурою і субутворенням, одиничною буттєвістю і кросфакторною системою; ідентичність у науці – міждисциплінарна категорія.

Індивідуальна ідентичність («Я») – інтегральна й інтерсуб'єктивна, автопортретно віддзеркалює самоототожнення особистості порівняльно з іншими особистостями і групами. Вона виявляє себе в єдності з ідентичністю колективною («Я – «Ми») і в диспозиціях «Я» – «Ми» – «Вони» або «Я» – «Інший (Свій)» – «Чужий», що фіксують значущі подібності і відмінності. Організують її архетипне, набуте і рефлексивно прийняте, ірраціональне та раціональне, міфічне і реалістичне. Усвідомлення територіальної, етнокультурної і мовної спільності, конфесійності, позиції в соціальній стратифікації та ще багато делікатних ознак-ставлень визначають співналежність або відмежованість. Колективні форми ідентичності – етнонаціональна, релігійна і політична – невідривні від індивідуальної. У стабільних середовищах

ідентичність самодостатня і динамічно стійка, у трансформаційних і хитких – напружена конфліктами, вразлива й агресивна. Завжди створює їй проблеми сильніша експансивна ідентичність. Різні її форми похідні від ціннісної та цивілізаційної ідентичностей.

Антропологічно зорієнтовані галузі науки (філософія, психологія, соціологія, історія, етнографія, літературознавство) проблему ідентичності не оминали ніколи, а філософська антропологія тримає її в центрі предметних зацікавлень. Священні тексти, праці софістів, Платона і Сократа, Аврелія Августина, Р. Декарта, З. Фройда, Ф. Ніцше, І.-Г. Гердера, О. Шпенглера, Г. Маркузе, Д. Кельнера, Е. Еріксона, М. Бердяєва, П. Юркевича, Л. Гумільова, Ю. Габерманса, С. Хантінгтона, А.-Дж. Тойнбі, П. Тейяр де Шардена, О. Фоллерса, М. Кастельса і ще сотень дослідників переконують у проблемній багатоманітності ідентичності як соціокультурного феномена.

Ідентичність визріває на основі самопізнання, самооцінок і самонастанов (нарративу самості) і форм життєдіяльності, увінчуючи знаходження близького зі своїм буттям (ідентифікацію). Завжди перебуває в розвитку. Взаємодії з Інакшим (подібним, але нетотожним собі) та Іншим (відмінним за базовими ознаками) зумовлюють дискурс ідентичності. Ця робота поглинає людину з моменту її виокремлення у природі.

Книга фіксувала, символізувала, супроводжувала, збагачувала і стимулювала явища та дискурси ідентичності від початків писемності до сьогодення, тривалий час була їх ідеологічним центром, задавала їм часовий і географічний простір. Ідентифікаційно-дискурсивний потенціал книги генерує її контент, на основі якого визрівають нарративи (системи, потоки смислів). Ключовим джерелом їх змісту є текст, прочитання якого залежить від історичної ситуації, інтересів, самонастанов і можливостей реципієнтів, а також від зовнішніх сил. Структурно незмінний контент витворює різні інтерпретаційні поля і дискурси. Свої ролі у тих справах відігравали книжне слово, центри книжності, майстри книжних справ і всі, хто створював їй поле. Визнанням важливості книги у процесах ідентифікації є міркування директора Польського інституту книги Гжегожа Гаудена: «Слово створює відчуття культурної спільноти» [1]. Пізнання енергій, завдяки яким книга забезпечує смислами дискурс ідентичності в монокультурних

і кроскультурних середовищах упродовж буття цивілізації, додало б цікавий аспект до надбань науки.

У дописемну пору людина теж зчитувала ідентифікатори. За текст її правила буттєва реальність: споруди, знаряддя праці, форми звичаєвості, зовнішні ознаки тощо. Дискурс ідентичності формували буденне і магічне слово, ритуали, предметна діяльність, взаємодії за принципом «Свій» – «Свій» на рівні родоплемінних утворень і конфлікти на їх межах («Свій» – «Чужий»). Масштаб його був спресований у часі й обмежений ареалом побутування людини і спільнот. Стійких осмислених систем ідентичності, як і технологічно розвинутих комунікацій, язичницький світ не мав.

Осьовий час і писемність наснажили сакральними ідеями парадигму цивілізаційного самоототожнення в масштабах етносів і надетнічних систем. Породжена ними книга інтелектуально й духовно структурувала явища ідентифікації та дискурс ідентичності. Культурну багатобарвність увиразнили етнічні, світові релігії і людина (народи) Писання, а Священні книги конкретизували межі ідентичностей, збагачували і світоглядно дисциплінували внутрікультурні та крос-культурні дискурси. Книга запрацювала як потужний цивілізаційний, культурний, становий (розрізнення за майновим цензом) ідентифікатор; християнський іконопис візуалізував її в контексті гендерної ідентичності.

В українських територіях Святе Письмо і кирилична писемність парадигмували дискурс про походження руської землі, давньоруської людності, міжплемінні взаємодії, відносини з єдностями, яких русичі до своїх не зараховували. Компаративістичність культурного вкорінення Русі заклала світоглядні і ціннісні орієнтири цивілізаційного шляху. Християнство вивело проблему самовизначення в ранг обов'язковості і було рішучим у застосуванні санкцій. Означило воно і «чужий» світ. Постало питання ідентичності і на порядку денному політики, що засвідчують «Повість минулих літ», Київський і Галицький літописи, а в Польщі «Хроніка Галла Аноніма». З того часу походять перші фольклорні ідентифікатори. Торговельні та мілітарні ситуації теж додавали багато до розуміння спільного і подібного. У ту пору проявилася воля до впорядкування українсько-польського дискурсу, і є великий сенс прочитання з відповідним предметним зацікавленням літописів, хронік і грамот, щоб зрозуміти, як поляки й українці мислили

себе і роздивлялися одні одних через кордон (структурували моделі ідентичності).

Новий час інтенсифікував соціальне цементування спільностей на основі комплексу ознак. У Європі, де формування ідентичності народів парадигмально відрізнялося від буддійсько-конфуційського світу, почалися політичні, духовні, естетичні пошуки і багатолінійні дискурси, що завершилися кристалізацією систем національного буття: держав, економік, мов і культур. Предметно і методологічно визрів дискурс національної та політичної ідентичності. Ці процеси наснажувала смислами книга – як Боже одкровення, простір логоцентричної мислєдіяльності, творчого самовираження й інструмент культурної політики. Заслуги Йоганна Гутенберга і його послідовників у цьому безперечні [2].

У світогляді тодішнього українського люду вже був компонент, що в'язав його із східними догматикою, обрядом, контролював само- і світорозуміння. Мали українці і потяг до Заходу, зрощений спадщиною литовсько-польської доби, соціально-політичною кон'юктурою після Люблінської унії, усвідомленням вигід від розширення ареалу культурної активності завдяки вrostанню в європейський світ. Вестернізація справді приваблювала, бо тодішня Європа, ідучи до Реформації, випереджала в розвитку Україну. Була там, хоч дещо осібно, Річ Посполита. Символізує цю тенденцію видрукована 7 лютого 1483 року римською друкарнею Евхаріуса Зільбера (Франка) перша інкунабула українського автора – «Прогностична оцінка поточного 1483 р. магістра Юрія Дрогобича з Русі, доктора мистецтв і медицини славетного Болонського університету». За його сприяння 1491 року було засновано кириличну друкарню в Кракові, завдяки чому світ побачив перші кириличні книги. До цього доклав працю друкар Швайпольт Фіоль. І сам Юрій Котермак (Дрогобич) ішов у Європу через Ягеллонський університет. У Кракові і шлях свій закінчив. Краків дав освіту, світорозуміння і самобачення тисячам українців у плідний для кристалізації домодерної ідентичності час. Це позначилося на характері внутрінаціонального полілогу ідентичності (наративу колективної самості) і на позицію українства у міжнаціональних розпізнаваннях і долученнях-відстороненнях.

Одна з наскрізних тем тогочасних польсько-українських книжних дискурсів стосувалася етнічної атрибутивності українства. Йдеться про

поширений у Польщі дискурс сарматизму (про родовід знаті), який мав свої версії в Україні. «Рус не брат, а нащадок Леха» – це із «Анналів» Яна Длугоша. Зі Сходу тиснула доктрина Русі як колиски українців, росіян і білорусів – усе це драматизувало наратив самості (генерування тожсамості) народу, світ якого розтинає межа «цивілізаційних полів»[3]. А ще була найсимпатичніша для самоусвідомленого українства доктрина – особної генеалогії України-Руси, яку обґрунтував уродженець Холмщини Михайло Грушевський. Книга працювала на всі тенденції.

На тому етапі в польсько-українському дискурсі до мовного, етнонаціонального й конфесійного аспектів приріс політичний. Особливу гостроту він виявив на Правобережжі, відлунюючи і на лівому березі Дніпра, в контексті вибору між східним (візантійським) і західним (латинським) напрямками розвитку. Його структурували процеси, що розгорталися напередодні і після підписання Берестейської унії, яка контрпозиційно згуртувала клір, прихожан, братства, козацтво і розколола українську шляхту. Певні уявлення про ідейні джерела унії дають праці краківського професора Бенедикта Гербеста «Проектування дороги» (1567) і єзуїтського просвітника Петра Скарги «Про єдність церкви Божої під одним пастирем» (1577): необхідність подолання міжконфесійних суперечок і обрядових відхилень; відгородження мирян від православного духовенства, якому дорікали в малоосвіченості. Свої інтереси мали деякі православні ієрархи й українські шляхтичі. Цю зорієнтованість Руслана Демчук означає як «пошук нової ідентичності» [3].

Польсько-українське і православно-католицьке порубіжжя стало ареною полеміки, яка стосувалася світогляду, напрямку і шляху. Її заряд працював і на конструктивний, і на детонаційний сценарії. У неї були сильний пафос і дефіцит культури конструктивізму, їй заважали намагання розвінчати, виставити на глум опонентів, ігнорування правди і раціональних аргументів. Почути і зрозуміти іншу думку – максима не з того часу. Книга була основною платформою й інструментом тієї полеміки. Найгостріші пера виточили католицький ієрарх Петро Скарга, а від православних Іван Вишенський, Захарія Копистенський, Іпатій Потій, Лазар Баранович.

В Україні творила «католицька Русь» – місцеві шляхтичі, які отримали латинську освіту і писали польською мовою: Симон Симонід,

Йосип Верещинський, брати Чагровські і Зиморовичі. Проявлялися тоді й елементи «рухомої» ідентичності. Мелетій Смотрицький, як відомо, спершу полемічно виступив із наснаженим православною ідеологією трактатом «Ключ до царства небесного». Після подорожі до Єрусалиму, яка не розвіяла вагань, пише українською і польською мовами трактат «Апологія мандрів до країв східних» (із 1610 року полеміка точилася польською мовою). Православний клір цей твір не прийняв, католики теж ним не тішилися, хоч Мелетій Смотрицький невдовзі перейшов до унії. Трагічним був шлях автора поетичної книги «Світ, розглянутий по частинах» етнічного поляка з Волині Данила Братковського, який, повоювавши в загонах Семена Палія, був страчений за зраду Речі Посполитої.

Внутріособистісні процеси також мали труднощі. Їх драматургію ілюструє життєдіяльність одного із найяскравіших європейських мислителів XVI ст. Станіслава Оріховського, якого своїм вважають польська й українська культури. Самоідентифікуючись як «політичний поляк», «представник шляхетського народу Польського королівства», католик, твори підписував «Оріховський-Роксолан, Оріховський-Русин» і навіть заявляв: «Я – русин», виступав проти переслідувань православних. Очевидно, спрацьовували українські корені (мама була українкою). Є підстави вбачати в цьому й зародження елементів гуманістичної (ренесансної) культури в польсько-українському дискурсі, виходу його за межі етноцентричних і конфесійних пристрастей. «Душею русин, поляк за національністю» – така (позаконфесійна) ідентичність вивершувала самовизначення багатьох помітних у книжному світі людей. Серед них – мислителі, літератори й освітні діячі Іван Турбінський-Рутинець, Юрій Тичинський-Рутинець, Григорій Чуй-Русин.

Концепт українства не був застиглим у польсько-українському дискурсі, а його форми залежали і від політичного чинника. Сильна напруженість, що оточила книжність у часи воєн XVII ст., позначалася і на пізніших текстах; іноді в ній брали верх закони історичної і художньої правди: Хмельницький у драмі Юліана Урсина Немцовича – хитрий деспот, а в Степана Зборовського – освічений вождь, який виступив проти тиранії магнатів. Але уникнути тенденційності вдалося не всім. Потрібні були час й інтелектуальна самоорганізованість, щоб дорости до толерантного розуміння пережитого українцями і поляками.

Роз'ятрене тоді мало тяжкі наслідки для обох народів. Про це писали Збігнев Вуйчік («Дикі поля у вогні. Про козащину Речі Посполитої»), Павло Яженіц («Річ Посполита обох народів»), Богдан Скороджинський («Брати наші? Про білорусів, литовців та українців»). Пафос цих книг обстоює право народів на свій шлях і важливість добросусідства.

Дискурс ідентичності в Україні був ускладнений випаданням з її історії деяких культурних епох, які промчалися Європою. Україна не мала повноцінно європейських Середньовіччя та Відродження. Їх ідеї пробивалися через транскордонні взаємодії, навіть були парадоксальними наслідками політичної залежності. Щось із тих утрат компенсувало українське бароко, яке стильовими елементами та полімовністю символізувало взаємодію греко-візантійського та латино-європейського типів культур, абсорбувало явища на обжитих українцями і поляками землях. Книга тоді отримала інтелектуально організовану увагу освітньо-наукових і політичних центрів.

У модерному часі книга посилила логоцентричність наративів самої і дискурсів ідентичності, чому прислужилися романтизм і реалізм. Література модернізму з її увагою до психологічного вивела їх на рівень розуміння цінності людини як центру світу. Книга зосередила ідеї антропоцентричних дискурсів, повноцінно реалізовувала статус основного медіуму, що було результатом «вибуху» грамотності і читацької активності в Європі. Живопис, театр і музика працювали солідарно з нею в генеруванні гуманістичного світорозуміння. Гуманістичне стало витіснати в дискурсах етнічне, конфесійне, іноді – й політичне.

Українська і польська книжні системи мали на той час великий досвід спільного шляху: Львів дав багато імен польській літературі, вже в XVII ст. мав друкарню польської книги; Краків фундаментально прислужився українській книжній культурі; енергетику Кременця збагатили Тарас Шевченко і Юліуш Словацький. Явно означилися елементи української школи в польській романтичній літературі («третя унія» – М. Євшан) і вплив Адама Міцкевича на українську романтичну хвилю. Українську книгу аналітично роздивився польський дослідник Йоганн-Даніель Гофман («Про друкарні, їх виникнення і розвиток у Королівстві Польському і Великому князівстві литовському»). Перша наукова праця про західноукраїнське друкарство («Історичні дослідження про русько-слов'янські друкарні в Галичині») належить

теж польському авторові – Денису Зубрицькому. Потім до книжних справ в Україні зверталися Самуель Брандтке і Йоахім Лелевель, Вацлав Моцейовський, Міхал Вишневський, Едвард Ружицький і Веслав Вітковський. Щоправда, деякі польські дослідники всіх книжників часів Речі Посполитої зараховують до своїх [4]. Під враженням від польських реалій писав «Книгу буття» Микола Костомаров. Програмно працювали в царині польської словесності Пантелеймон Куліш та Іван Франко. Вимогливо полемізував довкола польського питання Михайло Драгоманов. Знайшов себе у краківській культурній стихії Богдан Лепкий. А Василь Стефаник, можливо, і не здобувся б на модерністські випробування, якби не знався зі Станіславом Пшибишевським. Для порозуміння обох культур плідно працювали Ярослав Івашкевич, Юзеф Лободівський і Єжи Гедройць. І все це засвідчують сучасні їм книги.

На переході XIX–XX століть українсько-польський дискурс пережив нову хвилю активності. Він мав різну специфіку на прикордонні і віддалених територіях. У Галичині, попри політично конфліктні ситуації, польська книга чужою не була. Багато українських письменників творили і польською мовою. А в Наддніпрянщині були сподівання, що польсько-російські протистояння допоможуть українцям відірватися від Росії та наблизитися до Європи. Про це є в «Листах до братів-хліборобів» В'ячеслава Липинського.

Наступ глобалізації – «плавильного котла культур» [5; 3] – Польща і Україна зустріли з різною історичною спадщиною і спроможністю реагувати на виклики ідентичності. Польща, маючи свій досвід випробування бездержавністю, зберегла цілісність національного духу, віру і церкву. Неконфліктна ідентичність створює передумови для конструктивного національного дискурсу і перетворення футурологічних ідей на реальність. Україні складніше. Є драматична спадщина країни, яка перебувала у різних системах людиномірності. Століттями одні українці бачили себе у західному світі, інші орієнтувалися тільки на схід. Нещадно обточувала їхні мізки колоніальна пропаганда, винищуючи самостійну мислєдіяльність. Маючи державну незалежність, Україна необхідної постколоніальної праці не здійснила, а тому остаточно з колоніального не вийшла і не подолала ознаки країни із «двома різними культурами» [6; 95]. Багато її проблем загострилося через втрату інформаційного і культурного простору. Національна книжність – із



тих утрат. Історія світу не раз підтверджувала тезу Д. Белла про національну ідею як найпростішу форму ідентифікації та об'єднання людей. А національна ідея – це слова і справи. Ускладнює ситуацію, крім «дефіциту регулятивних ідей» [5, 299-315] і розсіювання логоцентризму книги міріадами цифрових ефектів, наступ спричиненої постмодерном кризи ідентичності, наслідки чого – фрагментування самості, «нестійка особистість», «віртуальна особистість», «Homo Zapiens» тощо. До цього додаються агресивні зовнішні інформаційні тиски. За таких умов без ефективної інформаційно-комунікаційної праці, фокусування на стратегічних напрямках оперативних, художніх медій і книги Україні своє громадянство об'єднати буде непросто.

Ідентичність тримають у тонусі національна героїка і пов'язана з нею міфологія. Дискурс ідентичності є роботою і міфів, що допомагають долати суперечності буття, конфліктні розуміння і справлятися з агресією чужих міфологем: міфи працюють у полі національного смислотворення як захисні фільтри і дешифратори. Співпрацю і боротьбу міфологій інтенсифікують цифрові медії, фрагментуючи свідомість і позбавляючи дискурс ідентичності культивованого книгою логоцентризму (сислової впорядкованості). Кіно– і телеверсії подій, ідей та їх інтерпретації (маніпулятивна віртуальність) заволоділи відлученими від критичної рецепції головами. Унаслідок цього художньо сконструйоване сприймається як історично достовірне. У польсько-українському дискурсі теж змагаються історичні факти і художні міфологеми. Здебільшого вони стосуються героїки обох народів, заторкують делікатні аспекти минулого, тому навіть романи Михайла Старицького і Генрика Сенкевича потребують зрілого прочитання. Таких прочитань вартують твори про представників династії Вишневецьких, які населяють польську і українську книги, про пацифікацію, волинську трагедію. Різні аспекти цієї проблеми порушували Г. Грабович, Д. Наливайко, Ольга Вознюк, П. Кралюк. Її принципову делікатність можна означити і так: управління минулим проливає світло на сучасність і впливає на шлях у майбутнє.

Українці і поляки перейшли через випробувальні ідентифікації «Свій», «Інший (підкорений, вільний, упокорювач)», «Чужий»; за різних обставин в їхніх дискурсах зринали і такі акценти: «братня війна», «невдячна земля», «війна ідентичностей», «динаміка ненависті», «посварені нації», а «дискурсу домінування» протистояв «дискурс реваншу». Є про

це і книги [7], деякі – з болючими, навіть провокативними назвами. Усе те потрібно знати як спонуку для сусідських справ на засадах розуму і добротворення. Мудра книга в цьому багато може зарадити. І такий досвід є в україно-польському дискурсі. Наприкінці минулого століття президенти Польщі та України Олександр Кваснівський і Леонід Кучма зініціювали багатотомну серію «Польща та Україна в 30-40-х роках ХХ століття. Невідомі документи спеціальних служб», яку підготувала польсько-українська робоча група. У її виданнях авторитетно промовляють документи, домінуючи над «особистісними рефлексіями та оцінками»[8].

Подібну працю здійснив український історик Володимир В'ятрович: «Друга польсько-українська війна 1942-1947рр.», «Історія з грифом «Секретно»». Пафосно близькі до них і видання «Вигнані у степи. Депортація українців із Польщі на південь України в 1944-46 роках», «Розсіяні», «Історія нескорених: Українська греко-католицька церква в соціалістичній Польщі (1944–1970)». У цьому руслі старається Об'єднання українців у Польщі, опікуючись питаннями етнічної своєрідності, історичної пам'яті і духовної спадкоємності.

Останніми десятиліттями в Україну прийшло з Польщі більше чотирьохсот книг [9]. Солідно підтримують цю справу Уряд Республіки Польща, її посольство в Україні, Польський інститут у Києві і Польський інститут книги. Долучалися до цих справ грантодавці. Завдяки різноманітним сприянням зреалізовано проект «Видання сучасної польської літератури та есеїстики українською мовою». Ще один польсько-український проект – «Трансляторіум. Польська класика ХХ століття», до якого доклалися польський перекладацький центр «Translatorium» і видавнича група «Сучасність». Якісно позиціонують польсько-український дискурс видання «Українсько-польське братерство», «Україна – Польща: спадщина століть». Інтелектуальний світ Польщі відкриває і проект «Видання польської наукової, науково-методичної літератури та есеїстики українською мовою з тематики викладання історії та соціокультурних дисциплін в полікультурних суспільствах, толерантності громадянського виховання в контексті історичної політики та політики пам'яті. Для обох культур цінні книги польської україністки Ольги Гнатюк: «Українська духовна барокова пісня» (1994), «Бунт покоління. Розмови з українськими інтелектуалами» (2005), «Прощання з імперією. Український дискурс про ідентичність» («2003).

Досвід Польщі у розвитку національної книжної системи і виходу її у світ міг би продуктивно прислужитися Україні. Однак до проектної роботи вона неохоча ні вдома, ні за кордоном. Активність української книги в Польщі – спонтанна, хоч, згідно з експертними твердженнями, українська література цікава полякам. Певні уявлення про це дає і праця В. Яручика «Українська література в Польщі» [10]. Тут не обминають книг Ю. Андруховича, І. Калинця, Є. Сверстюка, С. Жадана, Ю. Іздрика, М. Рябчука, Наталки Сняданко; починають упізнавати С. Процюка. Є портал української літератури. У 2013 році роман Оксани Забужко «Музей покинутих секретів» був визнаний кращою книгою в Польщі. Символічно вивершують цю тенденцію: двомовний «Кобзар» Тараса Шевченка, підготовлений співробітниками Львівського аграрного університету і Люблінського католицького університету імені Івана Павла II; антологія сучасної української поезії (сто тридцять шість поетів з різних місцевостей України) «Гравітація взаємності» (2013), яку уклали Олена Криштальська і Збігнєв Владзімеж Франчек; акція у Львівській бібліотеці для дітей «Україна – Польща: книжковий міст».

Дискурс ідентичності вчить бути собою, чути і бачити інших. Завдяки йому поляки й українці стишували голоси, ховали шаблі, знаходили порозуміння і долали випробування. Їхня взаємодія увиразнює формулу: той, хто пізнав добросусідство, не розорює межі і не витоптує поля, він контролює себе, будує мости і творить пісню, яку сусід співав би як свою. Такі мости і пісні в наших народів є. Сьогоднішня Польща реальними діями і дискурсивною символікою підвищує свою цінність в очах українців, які драматично повертають своє місце в європейському світі. Україно-польський дискурс цінний з огляду на «подібність народів, держав і шляху до демократії»[1]. Він досліджений ґрунтовно, як і книжні та літературні взаємодії. Дискурс ідентичності у книжній сфері – тема цілинна, а ця розвідка лише означає її предметні межі. Багато цікавого обіцяє проникнення у фундамент проблеми, роздивляння конструктивного, конфліктного і больових точок на спільному шляху, дискурсивних акцентів сьогодення та гіпотезування їх майбутності.

#### СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ:

1. Директор Інституту книги: Без інтернету сучасна бібліотека існувати не може [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://comments.ua/life/443462-direktor-polskogo-institutu-knigi-bez.html>

2. Мак-Люен М. Галактика Гутенберга: Становлення людини друкованої книги. – 3-тє вид. / Маршалл Мак-Люен ; [пер. з англ. А. А. Галушки, В. І. Постнікова]. – К. : Ніка-Центр, 2011. – 392 с. – (Серія «Зміна парадигми». – Вип. 1).
3. Демчук Р. Міфологічність та конфесійність в дискурсі української ідентичності [Електронний ресурс] / Р. Демчук. – Режим доступу : <http://www.religion.in.ua/main/analitica/12568-mifologichnist-ta-konfesiijnist-v-diskursi-ukrayinskoyi-identichnosti.html>
4. Ісаєвич Я. Українське книговидання: витоки, розвиток, проблеми / Я. Ісаєвич. – Львів : Інститут українознавства імені І. Крип'якевича НАН України, 2002. – 520 с.
5. Идентичности и ценности в эпоху глобализации / под. ред. Ю. Н. Пахомова, Ю. В. Павленко. – К., Наукова думка, 2013. – 604 с.
6. Вознюк О. Візія українця як іншого у польському літературному дискурсі [Електронний ресурс] / О. Вознюк. – Режим доступу : <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/30970/33-Voznyuk.pdf?sequence=1>
7. Хантингтон С. Столкновение цивилизаций / С. Хантингтон ; пер. с англ. Т. Велимеева, Ю. Новикова. – М. : АСТ, 2003. – 603, [5] с. – (Серия «Philosophy»).
8. Шаповал Ю. Шлях довжиною у 17 років [Електронний ресурс] / Ю. Шаповал // Дзеркало тижня. – Режим доступу : <http://gazeta.dt.ua/history/shlyah-dovzhynoyu-u-17-rokiv.html>. – 22.02.2013.
9. Ярчук В. П. Українська література в Польщі (Історія, видавнича діяльність та періодика, літературні дискусії, поезія) : історико-літературний нарис / В. П. Ярчук. – Луцьк : ПВД «Твердиня», 2009. – 156 с.
10. Літвін Г. Два виміри польсько-українських відносин [Електронний ресурс] / Г. Літвін // День. – Режим доступу : <http://www.day.kiev.ua/uk/article/svitovi-diskusiyi/dva-vimiri-polsko-ukrayinskih-vidnosin> – 05. 03.2013

### **Teremko V. A book in Ukrainian-Polish identity discourse**

The book as a discursive phenomenon and its role in the ukrainian-polish discourse of identity on the way of two nationsto the nowadays – the key focus of this research.

**Key words:** identity, discourse of identity, discursive potential of the book, ukrainian-polish discourse of identity.

### **Teremko W. Książka w ukraińsko-polskim dyskursie tożsamości**

Książka jako fenomen dyskursywny i jej rola w ukraińsko-english dyskursie tożsamości na drodze obu narodów my współczesność – kluczowe wyrazy niniejszej rozprawy

**Słowa kluczowe:** tożsamość, dyskurs tożsamości, potencjał dyskursywny książki, ukraińsko-polski dyskurs tożsamości